

**Vabariigi Valitsuse määruse
„Prangli maastikukaitseala kaitse-eeskiri” eelnõu
SELETUSKIRI**

1. Sissejuhatus

Looduskaitseaduse § 10 lõike 1 ja alusel on Vabariigi Valitsusel õigus võtta ala kaitse alla ja kehtestada ala kaitsekord. Eelnõukohase määrusega muudetakse olemasoleva maastikukaitseala kaitse-eesmärke ja kaitsekorda.

Kaitseala asub Harju maakonnas Viimsi vallas Prangli ja Aksi saarel Idaotsa külas.

Prangli maastikukaitseala (edaspidi *kaitseala*) on olnud kaitse all alates 1981. aastast, kui Harju Rajooni RSN Täitevkomitee 29. detsembri 1981. a otsusega nr 258 „Harju rajoonis asuvate riikliku kaitse alla kuuluvate kohaliku tähtsusega objektide kinnitamisest” võeti kaitse alla Prangli kaitsemets. Vabariigi Valitsuse 10. veebruari 1999. a määrusega nr 57 „Parika looduskaitseala ning Kolga lahe ja Pirita jõeoru maastikukaitsealade kaitse-eeskirjade ja välispiiride kirjelduste kinnitamine” võeti kaitse alla Aksi saar. Nende põhjal moodustati Prangli maastikukaitseala, mille kaitse-eeskiri ja välispiiri kirjeldus kinnitati Vabariigi Valitsuse 30. detsembri 1999. a määrusega nr 441 „Prangli maastikukaitseala kaitse-eeskirja ja välispiiri kirjelduse kinnitamine”.

Vastavalt looduskaitseaduse § 91 lõikele 1 kehtivad enne selle seaduse jõustumist kaitse alla võetud kaitsealade ja kaitstavate looduse üksikobjektide kaitseks kehtestatud kaitse-eeskirjad ja kaitsekord seni, kuni looduskaitseaduse alusel kehtestatakse uued kaitse-eeskirjad. Seega ei võeta määrusega kaitse alla uut ala, vaid kinnitatakse kaitse all olevale alale kehtivate õigusaktide kohane kaitsekord.

Eelnõukohase määrusega muudetakse looduskaitseaduse § 13 lõike 1 alusel olemasoleva looduskaitseala kaitse-eesmärke ja kaitsekorda. Muudatuse on tinginud vajadus tagada paremini nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50; edaspidi *loodusdirektiiv*) I lisas nimetatud elupaigatüüpide ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (ELT L 20, 26.01.2010, lk 7–25; edaspidi *linnudirektiiv*) I lisas nimetatud merikotka kaitse. Kaitseala hõlmab osaliselt Natura võrgustikku kuuluva Prangli loodusala.

Vabariigi Valitsuse määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti kaitse planeerimise büroo kaitse planeerimise spetsialist Sander Laherand (tel 5692 7990, sander.laherand@keskkonnaamet.ee), eelnõu kaitsekorra otstarbekust on kontrollinud Keskkonnaameti kaitse planeerimise juhtivspetsialist Riina Kotter (tel 325 8404, e-post riina.kotter@keskkonnaamet.ee) ning eelnõu õigusekspertiisi on teinud Keskkonnaameti üldosakonna peajurist Lüüli Junti (tel 680 7435, e-post lyyli.junti@keskkonnaamet.ee) ja advokaadibüroo GLIMSTEDT vandeadvokaat Mirjam Vili (tel 611 8050, e-post mirjam.vili@glimstedt.ee). Keskkonnaministeeriumi kontaktisik eelnõu ministeeriumite vahelisel kooskõlastamisel ja kinnitamisel on Marika Erikson, (tel 626 2880), e-post marika.erikson@envir.ee). Ekspertdihinnangu on andnud Uudo Timm ja keeleliselt toimetanud Siiri Soidro (tel 640 9308, e-post siiri.soidro@tlu.ee).

2. Eelnõu sisu, piirangute ja kaitse alla võtmise põhjendus

2.1. Kaitse-eesmärkide vastavus kaitse alla võtmise eeldustele

Prangli maastikukaitseala kaitse-eesmärk on kaitsta maastikku ja maastikuilmet, looduslikke ja poollooduslikke kooslusi ning kaitsealuseid liike. Kaitsealal kaitstakse elupaigatüüpe, mida loodusdirektiiv nimetab I lisas ning kuhu kuuluvad rannikulõukad (1150*), rannaniidud (1630*), püsitaimestuga liivarannad (1640), eelluited (2110), valged luited (2120), hallid luited (2130*), rusked luited kukemarjaga (2140*), metsastunud luited (2180), kadastikud (5130) ja liigirikkad madalsood (7230). Elupaigatüübi nimetuse järel sulgudes on siin ja edaspidi kaitstava elupaigatüübi koodinumber vastavalt loodusdirektiivi I lisale. Tärniga (*) on tähistatud esmatähtsad elupaigatüübid. Kaitsealal kaitstakse linnudirektiivi I lisas nimetatud ja I kaitsekategooriasse kuuluvat liiki merikotkast (*Haliaeetus albicilla*).

Looduskaitseaduse § 7 kohaselt on kaitseala kaitse alla võtmise eeldused ohustatus, haruldus, tüüpilisus, teaduslik, ajaloolis-kultuuriline või esteetiline väärtus või rahvusvahelistest lepingutest tulenev kohustus. Kaitseala kaitse all olemise eelduseks on alale eesmärgiks seatud väärtuste ohustatus, haruldus ja tüüpilisus.

Haruldased, tüüpilised ja ohustatud ranniku-, metsa-, niidu- ja sookooslused

Prangli maastikukaitsealal on elupaigatüübid, milleks on rannikulõukad (1150*), rannaniidud (1630*), püsitaimestuga liivarannad (1640), eelluited (2110), valged luited (2120), hallid luited (2130*), rusked luited kukemarjaga (2140*), metsastunud luited (2180), kadastikud (5130) ja liigirikkad madalsood (7230).

Madalaveelised rannikuelupaigad on tüüpilised Lääne-Eesti laugetele rannaaladele ja neid leidub piiratud aladel ka Eesti põhjarannikul. Merega ühenduses olevad või sellest hiljuti maakerke tagajärjel eraldunud elupaigatüüp on **rannikulõukad (1150*)**. Rannikulõukad sõltuvad merevee ja rannikult tuleva magevee vahekorra, seega on soolsus aasta kaupa erinev. Rannikulõukad on ekstreemsete tingimustega elupaigad: suvel võib temperatuur tõusta hästi kõrgele ja talvel võivad rannikulõukad põhjani läbi külmuda. Kuivõrd Lääne-Euroopas on rannikulaguunid ja -lõukad tugeva inimõju tõttu üheks ohustatuimaks rannikuelupaigaks, siis on üleeuroopalises looduskaitsevõrgustikus tähtsustunud ka meie rannikulõugaste säilitamine.

Soontaimede poolest rikka taimkattega **rannaniidud (1630*)** on Eestis ohustatud, kuna nende püsimine sõltub traditsioonilise niitmise ja karjatamise jätkumisest. Inimese kujundatud rannaniit hoiab taimkatte madala ja liigirikkana, mis loob soodsad elutingimused eri liiki lindudele. Madalmurused rannaniidud on paljude lindude olulised pesitsus- ja toitumispaigad. Kui karjatamine ja niitmine lakkab, kasvavad need väärtuslikud elupaigad täis pilliroogu, võsastuvad ja metsastuvad. Nii kaotaksid elupaiga paljud taime- ja loomaliigid, seepärast on oluline jätkata nende alade tavapärasest majandamist.

Püsitaimestuga liivarannad (1640) on Eesti rannikualadele tüüpilised, kuna Läänemere rannikul on loodete mõju peaaegu olematu ja see võimaldab liiva kinnistavate püsiktaimede kasvamist.

Eelluited (2110) on tekkivate luidete esimene arenguaste, **valged luited (2120)** on loomulik jätk eelluidetele, **hallid luited ehk kinnistunud rannikuluided (2130*)** on veepiirist kaugemal ja paiknevad peamiselt rannaastangul. Hallid luited tekivad valgete luidete kinnistumisel rohttaimede, sammalde ja samblikega. Tüüpilised liigid on seal liiv-aruhein (*Festuca sabulosa*), vesihaljas haguhein (*Koeleria glauca*), nõmm-liivatee (*Thymus serpyllum*), liivtarn (*Carex*

arenaria), hobumadar (*Galium verum*) ja sarik-hunditubakas (*Hieracium umbellatum*). Kagurannikul on tegemist elupaigatüübi tüüpilise alaga. **Rusked luited kukemarjaga (2140*)** on tüüpilised Läänemere saartele, vahel ka rannikualale, kuid on samas haruldased, kuna nende levikuala on piiratud. Hästi välja kujunenud puurinde struktuuriga **metsastunud luited (2180)** on tüüpilised kogu Euroopa rannikualadel. **Kadastikud (5130)** on tüüpilised Euroopa loo- ja nõmmealadel, kus niidud on jäetud hooldamata ja ala metsastub.

Karbonaatse veega **liigirikkaid madaloid (7230)** esineb kõigis Euroopa Liidu maades. Aksi saare keskosas asub rannavallidevaheline nõgu, kus madalamates kohtades paiknesid järvikud, mida sealkandis kutsuti ka loikudeks. Pärast inimeste lahkumist saarelt täitusid kuivenduskraavide suudmed setetega, järvikud laienesid ja ala hakkas soostuma. Praeguseks on seal välja kujunenud liigirikas madalsoon.

Merikotkas (*Haliaeetus albicilla*) on vähearvukas ja spetsiifilise elupaiganõudlusega I kaitsekategooriasse kuuluv haukaline, kes on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku järgi (2008) ohulähedases seisus. Eestis aasta läbi elava merikotka eelistatud pesapaigaks on enamasti vanad suurte veekogude lähedusse jäävad metsad. 1970. aastatel oli merikotkas Eestis väljasuremisohus, viimasel kahel kümnendil on liigi arvukus aga pidevalt suurenenud. Kotkaklubi andmetel elas 2012. aastal Eestis hinnanguliselt 220–250 merikotkapaari. Merikotkast ohustavad enim keskkonnamürgid, sobivate pesapuude nappus ja pesapaikade hävimine, pesitsusaegne häirimine, toitumisalade kvaliteedi langus ning hukkumine elektriliinides, teedel ja tuuleparkides (Merikotka kaitse tegevuskava 2013–2017, Kotkaklubi).

Loodusdirektiivist tulenev rahvusvaheline kohustus

Loodusdirektiivi ülesanne on kaitsta ohustatud loomaliike ja nende elupaigatüüpe ning aidata kaasa looduse mitmekesisuse säilimisele ja taastamisele. Direktiivi artikli 6 punkti 1 kohaselt tuleb liikmesriikidel kehtestada direktiivi lisades nimetatud elupaigatüüpide ning liikide ja nende elupaikade kaitseks vajalikud kaitsemeetmed, mis vastavad nende elupaigatüüpide ja liikide ökoloogilistele nõudlustele. Prangli maastikukaitseala kuulub Prangli loodusala koosseisus (EE0010126) üleeuroopalisel kaitsealade võrgustikku Natura 2000. Loodusala eesmärk on loodusdirektiivi I lisas nimetatud elupaigatüüpide ja II lisas nimetatud liikide elupaikade kaitse. Kaitse-eesmärkideks seatud elupaigatüüpide rannikulõukad (1150*), rannaniidud (1630*), püsitaimestuga liivarannad (1640), eelluited (2110), valged luited (2120), hallid luited (2130*), rusked luited kukemarjaga (2140*), metsastunud luited (2180), kadastikud (5130) ja liigirikkad madalsoon (7230) kaitse on ühtlasi ka Eesti riigi rahvusvaheline kohustus.

Linnudirektiivist tulenev rahvusvaheline kohustus

Linnudirektiivi eesmärk on kaitsta kõiki linde tapmise ja püüdmise eest, piirata lindude küttimist ja nendega (samuti nende kehaosade ja neist valmistatud esemetega) kaubitsemist. Direktiiv teeb kohustuslikuks moodustada üleeuroopaliselt ohustatud liikide ja rändliikide elupaikade kaitseks spetsiaalsed linnualad. Linnudirektiivi artikli 4 punkti 2 kohaselt on liikmesriikidel kohustus rakendada direktiivi lisades nimetatud regulaarselt esinevate rändlinnuliikide, eelkõige nende liikide pesitsus-, sulgimis- ja talvitusalade ning rändepeatuspaikade kaitseks erimeetmed, mis tagaksid nende liikide säilimise ja paljunemise levikualal. Linnudirektiivi I lisa liik, kelle pesitsuspaika kaitstakse, on merikotkas.

Lisaks eespool nimetatud loodusväärtustele on Prangli maastikukaitseala kaitse all hoidmine oluline teistegi haruldaste ja ohustatud taime- ja loomaliikide kaitseks. Samas pole nende kaitse-eesmärgiks seadmine vajalik, kuna eesmärgiks seatava katusliigi ja -elupaikade kaitseks

kehtestatav kaitsekord tagab ka nende kaitse. See tähendab, et kaitsekorra väljatöötamisel on lähtunud kaitse-eesmärgina nimetatud liigi ja koosluste ökoloogilistest nõudlustest. Seeläbi tagatakse kaitse kõikidele liikidele, kelle elupaik on kaitse-eesmärgiks olev kooslus, või ka neile liikidele, kelle elupaiga eelistused sarnanevad eesmärgina nimetatud katusliigi omadega. Kaitseala kaitse-eesmärgiks on seatud need kooslused ja see kaitsealune liik, kelle kaitse jaoks on tegemist esindusliku ja soodsa seisundi säilitamiseks olulise esinemisalaga. Kaitse-eesmärgiks on seatud merikotkas, kelle kaitse on linnudirektiivist tulenev rahvusvaheline kohustus ja kelle soodsa seisundi säilimiseks pikaajaliselt (säilimiseks pikas perspektiivis) ei piisa ainult isendikaitsest. Teisi kaitsealuseid liike ei ole kaitsekorra määramisel aluseks võetud, kuid nende puhul on arvestatud, et eesmärgiks seatava katusliigi ja koosluste alusel kehtestatav kaitsekord tagab ka nende kaitse. Kaitse-eeskirjas sätestatud kaalutusõiguse teostamisel saavutatakse nende liikide kaitse-eesmärk (LKS § 14 lõige 2) LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse kaudu. Teiste sõnadega tuleb nende liikide puhul kaitseala valitseja nõusolekul lubatud tegevusteks ja kaitseala valitseja nõusolekuta keelatud tegevusteks nõusolekut andes arvestada, et kavandatud tegevus ei oleks vastuolus LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse põhimõtetega. Isendikaitse väldib konkreetsete isendite surmamist, kahjustamist ja hävitamist, kuid ei taga nende liikide elupaikade säilimist sellises mahus, et oleks tagatud nende liikide püsiv pikaajaline säilimine nende levikualal.

Teadaolevatest II ja III kaitsekategooria liikidest, mida ei ole loetletud kaitseala kaitse-eesmärgina, esinevad kaitsealal II kaitsekategooriasse kuuluv liiv-maakeel (*Geoglossum arenarium*) ja III kaitsekategooriasse kuuluvad rootsi kukits (*Cornus suecica*) ja lõopistrik (*Falco subbuteo*).

2.2. Kaitse alla võtmise otstarbekus

Prangli maastikukaitseala loomisel 1999. aastal keskenduti peamiselt Prangli saare kaguosa ja Aksi saare inimtegevusest vähemõjutatud maastike kaitsele. Rannatüüpidest on Prangli läänerrannal kivine taimkatteta moreenrand vaheldumisi kamardunud moreenrannaga. Liivast randa on Prangli saare lõunaosas Mustakoopa järvedest kuni Liivsääreni kirdes ja ka idas. Saarel domineerivad liivmullad.

Prangli kõrgemad osad kerkisid merest alles 3500 aastat tagasi, valdav osa veel hiljem. Prangli saare geoloogiline ehitus on Eestis erandlik. Saare all olev kõrgendik koosneb pudedatest kvaternaarsest setetest, mille paksus on kuni 123 m ja mis lasuvad osaliselt Vendi setetel (lõunas) või otse kristalsel aluskorral (saare põhjaosas).

Ala elupaigatüüpe inventeerisid 2001., 2003. ja 2011. aastal Tartu Ülikooli Botaanika ja Ökoloogia Instituudi ja Pärandkoosluste Kaitse Ühingu inventeerijad. Ruskeid luiteid kukemarjaga hinnati esinduslikkusega A. Püsitaimestuga liivarandade, metsastunud luidete, kadastike ja liigirikaste madalsoode esinduslikkuse hinnanguks on väärtuslik (B). Aksi saarel on aga pärast Natura inventuure olukord oluliselt muutunud. Kümmeaastat tagasi ei toimunud saarel enam karjatamist ja seetõttu lakkas niiskemates kohtades kõrge rohi. Samuti tihenes kadastik ja madalsoo aladel kasevõsa. Viimastel aastatel on saarel aga taas karjatatud lambaid ja šoti mägiveiseid. Karjatamise tulemusena on poollooduslike koosluste seisund oluliselt paranenud. Kuivematel aladel on lambad ja niiskematel mägiveised hoidnud rohu madala. Samuti on loomad piiranud noort võsa ja kärpinud kadakate kasvu.

Natura inventuuri andmetel on kaitsealal Prangli saare kaguosas kuus loodusdirektiivi elupaigatüüpi: metsastunud luiteid (2180) 38,6 ha, ruskeid luiteid kukemarjaga (2140*) 3,3 ha,

hallid luited (2130*) 9,0 ha, valged luited (2120) 5,1 ha, eelluited (2110) 3,5 ha ja püsitaimestikuga liivarandu (1640) 12 ha. Väikesel Aksi saarel on koguni viis elupaigatüüpi: rannikulõukaid (1150*) 3,2 ha, ruskeid luiteid kukemarjaga (2140*) 3 ha, kadastikke (5130) 15 ha, rannaniite (1630*) 4,8 ha ja liigirikkaid madalsoid (7230) 12 ha.

Kaitsealustest liikidest on Aksi saarel registreeritud merikotka kahe pesa asukoht. Saarel loomi karjatava Jaanus Lemberi andmetel külastavad merikotkad saart regulaarselt, kuid viimastel aastatel ei ole kotkad seal pesitsenud. Pesad on väga heas seisundis ja kasutusel varupesana. Vaatlusandmed näitavad, et 2013. aastal oli pesa asustatud.

Lisaks eespool kirjas olevale on Prangli maastikukaitseala kaitse all hoidmine põhjendatud ka asjaoluga, et tegemist on ülepiinnaliselt Natura võrgustikku kuuluva Prangli loodusalaga.

Loodusala eesmärgiks olevad elupaigatüübid: karid (1170), väikesaared ning laiud (1620) ning kuivad liivanõmmed kanarbiku ja kukemarjaga (2320) paiknevad loodusala hoiuala osas. Loodusala eesmärgiks seatud elupaiku esmaseid rannavalle (1210) ei leidu ei kaitse- ega hoiualal. Kaitse-eeskirja ekspertiisi ja kaitsekorralduskava koostamise käigus inventeeriti alad liivarannaks ja hallideks luideteks.

2.3. Kaitstava loodusobjekti tüübi valik

Kaitseala tüübiks on valitud maastikukaitseala, kuna peamine eesmärk on maastiku ning looduslike ja poollooduslike koosluste kaitse. Maastikukaitseala moodustatakse looduskaitseaduse § 28 lõike 1 alusel maastiku säilitamiseks, kaitsmiseks, uurimiseks, tutvustamiseks ja kasutamise reguleerimiseks. Maastikku ilmestavad mitmed looduslikud ja poollooduslikud kooslused. Seega rakendatakse kaitstava loodusobjekti tüübina jätkuvalt maastikukaitseala. Hoiuala kaitsekord ei võimalda mitme eri rangusega võõndi moodustamist ja vajaliku piirangu rakendamist (nt jahipiirang liikide häirimise vältimiseks pesitsusajal). Püsielupaigana kaitstakse ainult konkreetse liigi elupaika, mitte erinevate väärtustega looduskompleksi.

2.4. Kaitstava loodusobjekti välis- ja võõndite piirid

Kaitseala piiritlemisel on lähtutud põhimõttest, et kaitsealasse on hõlmatud kaitset vajavad loodusväärtused ja ala piirid peavad olema looduses selgelt tuvastatavad ja üheselt mõistetavad. Seetõttu on piiritlemisel kasutatud selgepiirilisi ja ajas vähe muutuvaid objekte (rannajoon, moodistatud maaüksused, tee- ja jalgraja serv). Kaitseala piir on kantud kaardile, kasutades alusena Eesti põhikaarti (mõõtkava 1 : 10 000) ja maakatastri andmeid.

Kaitseala pindala on 130,0 ha, sellest on eramaad 98,2 ha, jätkuvalt riigi omandis olevat maad 30 ha, riigimaad 1,8 ha ja munitsipaalmaad 0,01 ha. Sihtkaitsevõõndi pindala ei suurene. Kaitseala pindala väheneb 4,8 ha võrra, mis on tingitud piiride korrigeerimisest. Arvestatud on, et ei oleks kattuvusi Prangli hoiualaga, ja lähtutud on katastripiiride muudatustest. Ainus koht, kus korrigeeritud kaitseala piir ei ühti kehtiva Prangli maastikukaitseala piiriga, asub kaitseala loodenurgas, kus kaitseala on laiendatud alla 2 ha suuruse katastrisse kandmata riigimaaga. See maatükk on samuti kaetud valdavalt luitemetsadega, mille keskosas asub lahtise liivaga luiteala. Selliseid metsadevahelisi liivikuid on Eestis üsna vähe ja need on olulised elupaigad eelkõige mitmele liivikutel elavale putukaliigile.

Prangli maastikukaitseala on tsoneeritud üheks Aksi saarel asuvaks sihtkaitsevööndiks (Aksi sihtkaitsevöönd) ja üheks Prangli saarel asuvaks piiranguvööndiks (Prangli piiranguvöönd). Sihtkaitsevööndi pindala on 70,8 ha, millest 57,6 ha moodustab eramaa, 0,4 ha riigimaa, 0,01 ha munitsipaalmaa ja 12,79 ha jätkuvalt riigi omandis olev maa. Piiranguvööndi pindala on 59,2 ha, millest 40,6 ha moodustab eramaa, 1,4 ha riigimaa ja 17,2 ha jätkuvalt riigi omandis olev maa.

Eramaid kaitseala piiride ja tsoneeringu muudatused ei puuduta.

Kaitseala piiriks on valdavalt rannajoone. Piir kulgeb mööda rannajoont kuni hoiuala piirini (X 557 972,438 ja Y 6 608 855,077) ja siis mööda mõttelist sirget, kuni järgmise punktini (X 557 889,657 ja Y 6 609 179,908), kuni pinnasteede ristumiskohani. Prangli saarel kulgeb kaitseala läänepiir mööda tee- ja jalgraja serva (tee ja rada jäävad alast välja) kuni Metsarahva-Uuetoa (89001:002:0364) maaüksuseni, edasi kulgeb piir põhja poole mööda maaüksuse piiri. Kaitseala piir ühtib hoiuala piiriga kuni Metsarahva-Uuetoa maaüksuseni. Loodepiir kulgeb Sinika (89001:002:0467) maaüksusest kuni Lillebergi-Uuetoa (89001:002:0141) maaüksuseni mööda maaüksuste piire (jäävad kaitsealale). Edasi kulgeb piir rannajooneni mööda Eigi (89001:002:0189 ja 89001:002:0191) maaüksuste piiri (jääb kaitsealast välja). Rannajooneni läheb maaüksuse nurgapunktist mõtteline sirge (X: 558 525,596 ja Y: 6 609 516,848).

Lahustükina kuulub kaitseala koosseisu Aksi saar, kus kaitseala piir kulgeb mööda Aksi saare rannajoont.

2.5. Kaitsekord

2.5.1. Kaitsekorra kavandamine

Kaitsekorra väljatöötamisel on arvestatud kaitsealal olevaid loodusväärtusi (Natura inventuur, eksperdid Mari Tobias, Laimi Truus ja Uudo Timm) ning kaitseala tsoneeringu ja kaitse-eeskirja kohta koostatud eksperdiarvamust (Uudo Timm 2011. Ekspertarvamus Prangli maastikukaitseala kaitse-eeskirja eelnõule).

Kaitse-eeskirjaga kehtestatakse piirangud on sätestatud ulatuses, mis tagab kaitsealal leiduvate liikide ja looduslike elupaikade soodsa seisundi ning on proportsionaalne saavutatavale efektile.

Kaitseala kaitse-eeskiri seab kitsendused omandiõigusele (PS § 32). Keskkonda mõjutava tegevuse õigusliku regulatsiooni aluseks on põhiseaduse §-st 5 tulenev loodusvarade ja loodusressursside kui rahvusliku rikkuse säästva kasutamise põhimõte. Elu- ja looduskeskkonna säästmise ja sellele tekitatud kahju hüvitamise kohustus tuleneb PS §-st 53. Tulenevalt PS §-dest 5, 32 ja 53 ning keskkonnaseadustiku üldosa seaduse ja looduskaitseseaduse alusel võib omandiõigust piirata. Omandiõiguse põhiollemuse säilimiseks peavad seadusest tulenevad piirangud olema proportsionaalsed ehk piirangu eesmärgi saavutamiseks sobivad, vajalikud ja mõõdukad. Kaitse-eeskirjaga piirangute seadmise eesmärk on alal leiduvate loodusväärtuste säilimine. Ühtlasi täidetakse loodusdirektiivist riigile tulenev kohustus tagada loodusväärtuste kaitse Natura 2000 võrgustiku alal. Neid eesmärke saab lugeda õiguspäraseks, kuna abinõud, mis soodustavad eesmärgi saavutamist, on õiguslikult sobivad: kaitseala moodustamine ja loodusväärtusi kahjustavatele tegevustele piirangute seadmine aitab kaasa kaitseala eesmärkide täitmisele. Abinõu on vajalik, kui eesmärki ei ole võimalik saavutada mõne teise isikut vähem koormava abinõuga, mis on vähemalt sama efektiivne. Kaitse-eeskirja regulatsiooni eesmärgi (loodusväärtuste säilimine) täitmiseks ei ole muid

vähemalt sama efektiivseid, kuid isikuid vähem koormavaid meetmeid. Abinõu mõõdukuse üle otsustamiseks tuleb kaaluda ühelt poolt isikutele antud õigusesse sekkumise ulatust ja intensiivsust, teiselt poolt aga eesmärgi tähtsust. Eesti ja Euroopa loodusväärtuste säilimine on oluline eesmärk. Alale kaitse tagamisega ja tegevustele piirangute seadmisega ala loodusväärtused säilivad, loodusväärtusi kahjustavate tegevuste elluviimisel need hävivad.

Piiramatute ehitustegevuse korral on teada risk, et tegevust ei saa võimaldada juhul, kui see kahjustab loodust või elukeskkonda. Omandiõigus ja ettevõtlusvabadus ei ole piiramatud õigused. Kaitse-eeskirjaga alale seatud eesmärk kaalub üles omandiõiguse ja ettevõtlusvabaduse riive.

Vastavalt kaitsekorra eripäradele ja majandustegevuse piiramise astmele on kaitseala tzoneeritud üheks sihtkaitsevööndiks ja üheks piiranguvööndiks. Sihtkaitsevööndi režiim on vajalik kaitsealuste liikide elupaikade, lindude pesitsuspaikade ja mitme loodusdirektiivi elupaiga (nt kadastikud, liigirikad madalsood) kaitseks. Piiranguvööndisse jäävad kooslused on valdavalt inimtekkelised (metsastunud luided). Piiranguvööndisse on määratud Prangli saare osa, kus inimõju kooslustele on suurem ja sealsed metsad kuuluvad pigem puhkemetsade kategooriasse.

Muudetakse Vabariigi Valitsuse 16. juuni 2005. a määruse nr 144 „Hoiualade kaitse alla võtmine Harju maakonnas” § 1 lõike 1 punkti 16 ja lisatakse hoiuala kaitse-eesmärkide hulka elupaigatüübid püsitaimeestikuga liivarannad (1640) ja metsastunud luided (2180). Tegemist on ka loodusala kaitse-eesmärkidega. Elupaigatüüpe esineb hoiualal olulisel määral ning loodusala eesmärke pole võimalik täita, kui elupaigatüüp on ainult kaitseala eesmärgiks. Luitekooslused on väga tallamisõrnad ning seepärast vajavad nad loodusväärtuste säilitamiseks külastajate suunamist ja kaitsekorra kehtestamist. Elupaigatüübi metsastunud luided peamiseks ohuteguriks on ehitustegevus. Hoiualade määruse lisas esitatud Prangli hoiuala kaart „Prangli hoiuala” asendatakse käesoleva eelnõu lisas esitatud kaardiga. Hoiualade määruse muutmise eesmärgiga ei kaasne kaitseväärtustega alade kaitse alt välja arvamist, täpsustatud on kaitstava ala välispiiri vastavalt põhikaardile.

Kaitse-eeskirjaga ei ole reguleeritud olemasolevate maaparandussüsteemide hoiutoid ega veerežiimi taastamist, kuna kaitsealal puudub toimiv maaparandussüsteem. Kaitse-eeskirjaga ei ole reguleeritud pilliroo kogumist külmumata pinnaselt piiranguvööndis, kuna kaitsealal ei leidu märkimisväärsed pilliroo kasvualasid ja selle kogumise vastu puudub huvi ning selle kättesaamine ei kahjusta oluliselt kaitseala väärtusi. Kuna piiranguvööndis ei ole põllumaad, siis ei käsitleta sõitmist väljaspool teid põllumajandustööl.

2.5.2. Kaitsekorra üldpõhimõtted

Kaitse-eeskirja kohaselt on inimestel on lubatud kaitsealal viibida, püüda kala, korjata marju, seeni ja muid metsa kõrvalsaadusi kogu kaitsealal. Kuigi sihtkaitsevööndisse jääb ka I kaitsekategooria liigi merikotka pesapaik, ei ole pesitsusaegset liikumispiirangut sätestatud. Aksi saar on suviti intensiivselt külastatav, kuid üldiselt piirduakse rannal viibimisega. Merikotka pesa asub sellises kohas, kust see tavapärastele saare külastajatele silma ei paista. Seetõttu on otstarbekas liikumispiirangut mitte sätestada.

Kaitsealal kalapüügile kaitse-eeskirjaga lisapiiranguid ei seata. Marjade, seente ja muude metsa kõrvalsaaduste korjamine kaitstavaid loodusväärtusi ei ohusta. III kaitsekategooriasse

kuuluvate taimede, seente ja selgrootute loomade hävitamine ja loodusest korjamine on lubatud ulatuses, mis ei ohusta liigi säilimist selles elupaigas.

Telkimine ja lõkke tegemine on lubatud kohas, mis on kaitseala valitseja nõusolekul selleks ette valmistatud ja tähistatud. See aitab vältida väärtuslike elupaikade tahtmatut kahjustamist. Reguleerimata telkimine ja lõkke tegemine seavad ohtu kaitseväärtuste säilimise, kuna suureneb negatiivne mõju kooslustele ja kaitsealustele liikidele (tallamine, prahistamine, ebaseaduslikud lõkkekohad, puude raiumine lõkketegemise eesmärgil jne) ning põlenguohu. Kuna kaitseala asub saartel, on tulekahju korral kustutustööd äärmiselt raskendatud. Kinnitatud kaitsekorralduskavaga ei planeerita puhkekohti, ka mitte Aksi saarele, sest nende korrashoid on kulukas ja puudub otsene vajadus. Kui maaomanik soovib oma maale lõkkekohta, mille ohutuse eest ta ise vastutab, siis saab ta selle kaitseala valitsejaga kooskõlastada.

Sõidukiga ja maastikusõidukiga sõitmine on lubatud teedel, jalgrattaga ka radadel. Sõidukiga ja maastikusõidukiga sõitmine väljaspool teid on lubatud järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud tegevusel, kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel, kaitse-eeskirjaga lubatud töödel ning piiranguvõondis metsamajandustöödel ja liinirajatiste hooldamisel. Maastikusõidukiga sõitmine teedel on lubatud vastavalt liikluseaduse § 154 lõikes 1 toodud erisustele, mille alusel on maastikusõidukiga teedel sõitmine lubatud jõgedel, teedel ja muude takistuste ületamiskohtades ning lumega kaetud teel, mis ei ole mootorsõidukitele ajutiselt läbitav, ning teel, kus seda lubab sellekohane liikluskorraldusvahend. Väiksemad metsateed ja isetekkelised teed ei ole ette nähtud mootorsõidukitega liiklemiseks. Kaitsealal asuvad tallamisõrnad looduslikud kooslused ning sõitmine väljaspool teid kahjustab oluliselt elupaikade looduslikku seisundit ja suurendab häiringut.

Lubatud on mootorita ujuvvahendiga sõitmine. Kaitsealal asuvad veekogud ei ole märkimisväärse suuruse ega sügavusega. Ainukesed järved jäävad Aksi sihtkaitsevõondisse, millest kõige suurem on 1 ha. Paadimootor võib väikeveekogu põhjasetted üles tõsta ja sellega veekogu seisundit oluliselt halvendada. Mootorita ujuvvahendiga sõitmine ei kahjusta järveelustikku ega muuda koosluste ökoloogilist tasakaalu, samuti ei sea ohtu kaitse-eesmärkide saavutamist.

Kaitsealal on lubatud jahipidamine, välja arvatud Aksi sihtkaitsevõondis 15. veebruarist 31. juulini. Piirang tagab I kaitsekategooria liigi merikotka soodsa seisundi (pesitsemisel ja poegade üleskasvatamisel). Keskkonnaametile teadaoleva info järgi toimub linnujaht kaitsealal väikese intensiivsusega, mistõttu puudub hetkel vajadus seda täiendavalt piirata.

2.5.3. Tegevuste kooskõlastamine kaitseala valitsejaga

Tegevused, mis on keelatud, kui selleks ei ole kaitseala valitseja nõusolekut, on määratud vastavalt looduskaitseaduse § 14 lõikele 1. Kaitseala valitseja nõusolekuta on kaitsealal keelatud muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja sihtotstarvet, koostada maakorralduskava ja teha maakorraldustoiminguid, kehtestada detail- ja üldplaneeringut, lubada ehitada ehitusteatisel kohustusega või ehitusloakohustuslikku ehitist, sealhulgas lubada püstitada või laiendada lautrit või paadisilda, anda projekteerimistingimusi ja ehitusluba ning rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja vee erikasutusluba, ehitusluba ega esitada ehitusteatisel, ja jahiulukeid lisaõota. Kaitsealal ehitamiseks on vajalik kaitseala valitseja nõusolek, olenemata kavandatud ehitiste suurusest.

Kaitseala valitseja ei kooskõlasta tegevust, mis kaitse-eeskirja kohaselt vajab kaitseala valitseja nõusolekut, kui see võib kahjustada kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamist või kaitseala seisundit. Kui tegevust ei ole kaitseala valitsejaga kooskõlastatud või tegevuses ei ole arvestatud kaitseala valitseja kirjalikult seatud tingimusi, mille täitmisel tegevus ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit, ei teki isikul, kelle huvides nimetatud tegevus on, vastavalt haldusmenetluse seadusele õiguspärast ootust sellise tegevuse õiguspärasuse osas.

Praktikas on tingimuste esitamine kõige enam kasutatav võte, millega välditakse kaitsealadel majandustegevuse kahjustavat mõju. Enamasti ei keelata tegevust, mis on kaitse-eeskirjas lubatud kaitseala valitseja nõusolekul, vaid püütakse kaalutusõiguse kaudu leida lahendusi, kus tegevus loodusväärtusi ei kahjusta, ühitades looduskaitse ja arendushuvid.

2.5.4. Sihtkaitsevöönd

2.5.4.1. Sihtkaitsevööndi eesmärgid

Kaitsealal on Aksi sihtkaitsevöönd, kuhu kuulub Aksi saar. Sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on looduslike ja poollooduslike koosluste ning merikotka elupaiga kaitse.

Sihtkaitsevööndi režiim on vajalik maastikuilme säilitamiseks, kaitsealuste liikide elupaikade ning väärtuslike ranniku-, soo- ja metsaökosüsteemide kaitse tagamiseks. Sihtkaitsevööndis on tsoneeritud elupaigatüübid rannikulõukad (1150*), rannaniidud (1630*), rusked luited kukemarjaga (2140*), kadastikud (5130) ja liigirikkad madalsood (7230). Sihtkaitsevööndis pesitseb I kaitsekategooria liik merikotkas.

2.5.4.2. Lubatud tegevused sihtkaitsevööndis

Sihtkaitsevööndis on lubatud kuni 20 osalejaga rahvaürituse korraldamine. Rohkem kui 20 osalejaga rahvaürituse korraldamine on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul. Rahvarohkemad üritused vajavad kaitseala valitseja nõusolekut, et oleks võimalik seada tingimusi kaitseala kaitseväärtuste (tallamisõrnade koosluste, kaitsealuste liikide jms) säilitamiseks. Rahvaürituste osas Aksi saarel kaitsekord ei muutu, ka kehtiva kaitsekorra kohaselt on alla 20 osalejaga rahvaürituste korraldamine selleks ettevalmistamata kohas lubatud. Ala on kaitse all alates 1999. aasta detsembrist. Keskkonnaameti hinnangul on senine regulatsioon piisav ja toimiv.

Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks vajalik tegevus, koosluse kujundamine vastavalt kaitse-eesmärgile, poollooduslike koosluste ilme ja liigikoosseisu tagamiseks vajalik tegevus, olemasolevate rajatiste, sealhulgas tuletorni ja kraavide hooldustööd ja uute ehitiste püstitamine kaitseala tarbeks ning pilliroo ja adru varumine. Igasugune muu ehitustegevus on sihtkaitsevööndis keelatud. Ühe lõuka maksimaalse veetaseme reguleerimiseks oleks vajalik aeg-ajalt rannavalliga sulguvat väljavoolu avada. Seda tegevust ei ole otstarbekas käsitleda maaparandussüsteemi hoiutööna, sest tegelikult seal maaparandussüsteemi ei ole. Väljavoolu avamist ja lõuka kaldakooslustelt liigse vee ärajuhtimist saab kaitseala valitseja lubada, sest see tagab kaldakoosluse ilme ja sealsete liikide elutingimuste säilimise. Sama eeskirja lõike alusel on võimalik taastada ja hooldada lautrikohti. Viimased on vajalikud saarel karjatatavate loomade ja vajaliku lisatoidu transpordil, aga ka loomade karjakute turvaliseks randumiseks saarele. Saarel vajaksid taastamist kaks lautrikohta, mis võimaldaksid vastavalt tuule suunale randuda kas saare ida- või läänerannikul. Kaitsealal

on lubatud kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks vajalik tegevus, et vajaduse korral teha liigikaitseks vajalikke muid töid.

Kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndis lubatud koosluse kujundamine vastavalt kaitse-eesmärgile. Elupaiga kvaliteedi ja liigirikkuse säilitamise seisukohalt on määrav raietehnoloogia elupaigas. Need leevendused on määрусesse lisatud sellepärast, et kaitseala valitseja nõusolekul oleks kadastikus võimalik teha kujundusraieid, säilitades samas elustiku mitmekesisuse ja liikidele võimalikult soodsa seisundi. Poollooduslike koosluste esinemisaladel on nende ilme ja liigikoosseisu tagamiseks ning heas seisundis püsimiseks vajalik karjatamine või niitmine ja niiduse eemaldamine. Samuti on lisatud lubatavate tegevuste hulka väikesaartel traditsioonilise tegevusena tuntud adru ja pilliroo varumine, mis ei ole kaitse-eesmärkide saavutamiseks vastuolus.

2.5.4.3. Keelatud tegevused sihtkaitsevööndis

Sihtkaitsevööndis on keelatud majandustegevus ja loodusvarade kasutamine. Piirangud tulenevad otseselt looduskaitseaduse § 30 lõike 2 punktide 1 ja 2. Vastavalt majandustegevuse seadustiku üldosa seadusele on majandustegevus iga iseseisvalt teostatav, tulu saamise eesmärgiga püsiv tegevus, mis ei ole seadusest tulenevalt keelatud. Tegevus, mille suhtes on kehtestatud teatamis- või loakohustus, loetakse samuti majandustegevuseks ka juhul, kui selle eesmärk ei ole tulu saamine. Seega kõik kaitse-eeskirja kaitsekorra üldpõhimõtete peatükis või sihtkaitsevööndite peatükis reguleeritud tegevused, mis on määрусega lubatud ja mida tehakse tulu saamise eesmärgiga, ning tegevused, mis on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul ja millega kaasneb teatamis- või loakohustus, on kaitsealal lubatud majandustegevus. Kaitse-eeskirjaga lubatakse sihtkaitsevööndis majandustegevust, mis ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärki või seisundit.

2.5.5. Piiranguvöönd

2.5.5.1. Piiranguvööndi eesmärgid

Kaitsealal asub Prangli piiranguvöönd, kuhu kuulub kaitseala Prangli saarel asuv osa. Piiranguvööndi kaitse-eesmärk on rannikukoosluste, luitemetsade ja maastiku kaitsmine.

2.5.5.2. Lubatud tegevused piiranguvööndis

Piiranguvööndis on lubatud kuni 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata ja kaitseala valitseja nõusolekul tähistamata kohas, rohkem kui 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata ja kaitseala valitseja nõusolekul tähistamata kohas on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul. Liiga suur hulk külastajaid põhjustab liigset tallamist ja taimkatte hävimist. Samuti on alal probleemiks sõidukitega sõitmine väljaspool teid ja prahistamine. Piiranguvööndis on lubatud majandustegevus, arvestades kaitse-eeskirjas sätestatud erisusi ja kaitseala valitseja nõusolekul ehitiste püstitamine. Ehitiste püstitamine on võimaldatud eeskätt õppe- ja külastusotstarbega ehitiste rajamiseks, kui selleks peaks tulevikus vajadus tekkima. Samuti on kaitseala valitseja loal võimalik ehitise püstitamine kaitsealal asuvale kinnistule või rajada teid ja tehnovõrke. Lisaks võib tekkida vajadus ehitise püstitamiseks kaitseala tarbeks – näiteks varjualuste rajamiseks loomadele. Kaitseala valitseja ei luba püstitada ehitist, mis ohustab loodusväärtuste säilimist.

Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud uuendusraie, välja arvatud elupaigatüübile metsastunud luited vastavates puistutes. Kaitsealal on oluline säilitada metsakoosluste liigiline

ja vanuseline mitmekesisus ning mosaiiksus. Piiranguvööndis kasvavad metsad on määratud elupaigatüübina metsastunud luided (2180). See elupaigatüüp on ka Prangli loodusala kaitse-eesmärgiks ja kaitsealal tuleb tagada selle kaitse. Metsastunud luidete elupaigatüüp on üks väheseid metsaelupaigatüüpe, kus koosluse tasakaalu säilitav raie on aktsepteeritav. Metsastunud luidet jääb piiranguvööndisse ligikaudu 38,6 ha. Elupaigatüübile metsastunud luided vastavates puistutes on oluline, et vanad esimese rinde männid säiliks. Metsaalasid, mis pole elupaigatüübiks määratud, leidub saarel väga väikeste fragmentidena ning tegemist on väikeste lehtpuutukkadega. Väikesemahuline lehtpuude kohapeal kasutamine küttepuiduks ei kahjusta ala kaitse-eesmärke.

2.5.5.3. Vajalik tegevus

Piiranguvööndis poollooduslike koosluste esinemisaladel on vajalik nende ilme ja liigikoosseisu säilimise tagamiseks puu- ja põõsarinde harvendamine. Elupaigatüübi metsastunud luided hoolduseks ja seisundi parandamiseks võib osutada vajalikuks noorte kuuskede (II rinne) paigutine väljaraiumine ehk väikese läbimõõduga häilude raiumine alale. Häilude asukoha valimisel, arvestatakse vanade mändide valgustingimuste hoidmise ja parandamise vajadust (mändide võrasse kasvavate kuuskede mõjul vanad männivõrad laasuvad).

2.5.5.4. Keelatud tegevused piiranguvööndis

Piiranguvööndis on keelatud uue maaparandussüsteemi rajamine. Kaitsealal puudub toimiv maaparandussüsteem ja uue maaparandussüsteemi rajamise vajadus puudub.

Veekogude veetaseme ja kaldajoone muutmine mõjutab piiranguvööndis asuvaid kooslusi, mistõttu on see keelatud. Kolmest küljest on piiranguvööndi piiriks looduslik ja elupaigatüüpidega kaetud rannajoon, muid veekogusid alale ei jää. Veerežiimi muutmine on üldiselt olulise keskkonnamõjuga tegevus, mis kutsub esile ebasoovitavaid muutusi kooslustes ja kaitsealuste liikide elupaigas.

Maavara kaevandamine on keelatud, kuna sellega hävitatakse piiranguvööndis olevad kooslused ning rikutakse maastikku ja maastikuilmet.

Piiranguvööndis on keelatud puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine, kuna see vaesestab looduslikku mitmekesisust ja maastikuilmet.

Biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamine on keelatud, kuna mürkide kasutamine kahjustab looduskeskkonda. Kaitseala piiranguvööndisse ei jää põllumaad.

Keelatud on puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt. Külmumata pinnasel kehtiv veopiirang hoiab ära pinnase võimaliku kahjustamise. Kuna igal talvel ei külmu pinnas piisavalt ära, siis on kaitseala valitsejal võimalik puidu kokku- ja väljaveoks luba anda, kui pinnas seda võimaldab.

Nimetatud piirangud tulenevad otseselt looduskaitseaduse § 31 lõigetest 2 ja 3 ning on suunatud vööndi kaitse-eesmärkide saavutamisele. Piirangud on vajalikud elustiku mitmekesisuse ja maastikuilme säilitamiseks. Kehtestatavate piirangute ulatus tagab kaitsealal olevate liikide ja looduslike elupaikade soodsa seisundi. Leebem kaitsereežiim seaks ohtu kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamise ja kaitseväärtuste säilimise.

3. Menetluse kirjeldus

Prangli maastikukaitseala kaitse-eeskirja avalik väljapanek toimus 11.–25. jaanuarini 2016. a Keskkonnaameti toleaeegse Harju-Järva-Rapla regiooni Harju kontoris ning Viimsi Vallavalitsuses. Teade kaitse-eeskirja avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu kohta ilmus 6. jaanuaril ja 5. veebruaril 2016. a üleriigilise levikuga ajalehes Postimees ja 8. jaanuaril 2016. a kohalikus ajalehes Harju Elu. Väljaandes Ametlikud Teadaanded ilmus kaitse-eeskirja eelnõu avalikustamise teade 14. detsembril 2015. a. Täiendav menetlusosaliste teavitust metsaraiet puudutava sätte muutmisest toimus 2017. a suvel ja sügisel.

Looduskaitseseaduse §-s 9 sätestatud kaitse alla võtmise menetluse käigus saadeti teade kaitse-eeskirja eelnõu avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu kohta Viimsi Vallavalitsusele ja Maa-ametile Sinika (89001:002:0467) ja Raba (89001:002:0468) ning Riigimetsa Majandamise Keskusele kui kaitsealal paikneva kinnisasja Väike-Vahetoa (89001:002:0036) omaniku esindajale. Teade saadeti 21 teadaolevale maaomanikule.

Neli maaomanikku saatsid kirjaliku arvamuse kaitse-eeskirja eelnõu kohta. Viimsi Vallavalitsus vastas Keskkonnaametile 25. jaanuaril 2016. a kirjaga nr 15-3/7280-2. Esitatud ettepanekute alusel lisati kaitse-eeskirja eelnõu kaitse-eesmärkide hulka „maastikuilme kaitse”. Avalikustamise käigus saadud ettepanekute tõttu otsustas Keskkonnaamet muuta kaitse-eeskirja eelnõud ja nüüd on sihtkaitsevööndis kaitseala valitseja nõusolekul lubatud uute ehitiste püstitamine kaitseala tarbeks.

Tabel 1. Maaomanike seisukohad vastuseks Keskkonnaameti väljasaadetud kirjale

Arvamuse esitaja seos eelnõuga	Arvamuse kokkuvõte	Menetleja otsus
Vahetoa III 89001:002:0037	Esitati soov, et Keskkonnaamet loeks Aksi saarel asuva hoone seaduslikuks ja loomapidamiseks vajalikuks.	Avalikustamise käigus saadud ettepanekute alusel otsustas Keskkonnaamet muuta kaitse-eeskirja eelnõud. Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud uute ehitiste püstitamine kaitseala tarbeks. Kõnealuse hoone seadustamine saab pärast kaitse-eeskirja jõustumist toimuda detailplaneeringu kaudu.
Evaldi 89001:002:0252 89001:002:0253	Ollakse vastu lisapiirangutele oma maaüksusel ega soovita maksta oma maa pealt maamaksu. Ei soovita küsida luba telkimiseks, soovitakse toita linde ja loomi, kasutada omal maal puitu ja loodusvarasid ja korraldada perekonna kokkutulekuid. Soovitakse, et riik omandaks nimetatud kinnisasja.	Piiranguvööndis on majandustegevus teatud eranditega lubatud, kuid kaitse-eesmärgiks olevaid kooslusi (metsastunud luited, rusked luited kukemarfaga, hallid luited) ei tohi kahjustada. Metsastunud luidetel on keelatud uuendusraie, mis kahjustataks elupaigatüübi seisundit. Telkimine on lubatud kohas, mis on kaitseala valitseja nõusolekul selleks ette valmistatud ja tähistatud. Kinnisasja omanikul on õigus teha ettepanek kinnisasja riigile omandamiseks, kui kaitsekord piirab oluliselt kinnisasja sihtotstarbelist kasutamist (looduskaitseseadus § 20).

<p>Madikse I 89001:002:0078 Madikse 89001:002:0076 89001:002:0077</p>	<p>Esitati soov oma maale rajada endise elumaja kohale väike ööbimispaik. Maaomanikud ei nõustunud eelnõus sihtkaitsevööndis korraldatavate rahvaürituste osalejate arvuga. Arvatakse, et 20 on liiga suur piirarv ilma luba küsimata saarel viibimiseks.</p>	<p>Avalikustamise käigus saadud ettepanekute alusel muutis Keskkonnaamet kaitse-eeskirja eelnõud. Kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndis (Aksi saarel) lubatud uute ehitiste püstitamine kaitseala tarbeks kaitseala valitseja nõusolekul. Uue ehitise püstitamine on võimalik vaid juhul, kui see aitab kaasa kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamisele, näiteks saab lubada poollooduslike koosluste hooldamiseks vajaliku ehitise püstitamist. Rahvaürituste osas Aksi saarel kaitsekord ei muutu, ka kehtiva kaitsekorra kohaselt on alla 20 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata kohas lubatud.</p>
<p>Idatoa 89001:002:0092 Kaguotsa Lautri 89001:002:0093 Kaggootsa 89001:002:0094 Lõunatoa 89001:002:0095 Tiigitoa 89001:002:0096 Kaguotsa 89001:002:0097</p>	<p>Ei nõustuta kaitsekorra muutmisega. Leitakse, et eelnõuga piiratakse ebaproportsionaalselt omaniku omandipõhiõigust. Samuti soovitakse Aksi saarele ehitada.</p>	<p>Selgitati, et uue kaitse-eeskirjaga ei kehtestata Aksi sihtkaitsevööndis rangemaid piiranguid. Ettepanekute alusel muudeti kaitse-eeskirja eelnõud. Kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndis lubatud uute ehitiste püstitamine kaitseala tarbeks. Uue ehitise püstitamine on võimalik vaid juhul, kui see aitab kaasa kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamisele.</p>
<p>Viimsi Vallavalitsus</p>	<p>Paluti täpsustada kaitse-eeskirja eelnõud ja selle seletuskirja selliselt, et eri punktide üksteisele ristviitamisel säiliks loogika ja käsitlemist leiaks ka alla 20 m² suuruse ehitusaluse pindalaga ehitiste rajamise temaatika.</p> <p>Täiendada Aksi saarel sihtkaitsevööndis lubatud tegevuste loetelu ja lubada sihtkaitsevööndis kaitseala valitseja nõusolekul taastada ajaloolistes asustuskohtades hooned.</p> <p>Korrigeerida kaitse-eeskirja eelnõule lisatud kaarti nii, et piirid vastaks maakatastris registreeritud piiridele.</p>	<p>Täiendati seletuskirja punkti 2.5.3 selgitusega, et kõik kaitsealale rajatavad ehitised vajavad kaitseala valitseja nõusolekut ja parandati eelnõus ristviitamise loogikat.</p> <p>Avalikustamise käigus saadud ettepanekute alusel muudeti kaitse-eeskirja eelnõud. Kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndis lubatud ehitiste püstitamine kaitseala tarbeks.</p> <p>Korrigeeriti kaarti, kasutades maakatastri 2016. a jaanuari seisuga.</p>

	Lubada püstitada rajatise avaliku huvi tarbeks ehituskeeluvööndisse kaitseala valitseja nõusolekul.	Kaitse-eeskirjaga ei soovita lihtsustada ehituskeeluvööndisse rajatiste püstitamist. Väljaspool kaitseala asub aktiivne puhkekoht. Täiendava, aktiivselt kasutatava puhkekoha loomine kaitsealale ei ole otstarbekas.
--	---	---

Avaliku väljapaneku järgselt tegi Keskkonnaministerium Keskkonnaametile ettepaneku muuta eelnõus Prangli maastikukaitseala piiranguvööndi osas metsade majandamist puudutavat sätet. Muudatuse kohaselt on piiranguvööndis kaitseala valitseja nõusolekul lubatud uuendusraie, välja arvatud elupaigatüübile metsastunud luited vastavates puistutes. Metsastunud luitel jääb piiranguvööndisse ligikaudu 38,5 ha. Keskkonnaamet teavitas 2017. a juulis 15 maaomanikku ning Viimsi vallavalitsust eespool mainitud muudatusest. Keskkonnaameti poolt saadetud kirjad ei jõudnud kolme adressaadini, mistõttu avaldati 25. oktoobril 2017. aastal täiendav teade Õhtulehes. Ettepanekuid ega vastuväiteid sätte muutmise osas ei laekunud.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu koostamisel on arvestatud järgmiste EL õigusaktidega:

1. EÜ Nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku taimestiku ja loomastiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50).
2. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (ELT L 20, 26.1.2010, lk 7–25).

EÜ Nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ ehk loodusdirektiivi artikli 2 lõike 1 kohaselt on nimetatud direktiivi eesmärk looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitsmisega kaasa aidata bioloogilise mitmekesisuse säilimisele EL liikmesriikide territooriumil. Loodusdirektiivi artikli 3 lõigete 1 ja 2 kohaselt luuakse Euroopa ökoloogiline võrgustik Natura 2000, mille loomisse annab panuse iga liikmesriik võrdeliselt sellega, millisel määral leidub tema territooriumil loodusdirektiivis nimetatud looduslikke elupaigatüüpe ja liikide elupaiku. Vastavalt Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduse nr 615 „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri” lisa 1 punkti 2 alapunktile 320 on Natura 2000 võrgustiku loodusalaks esitatud Prangli loodusala, mis hõlmab Prangli maastikukaitseala. Seetõttu tuleb Prangli maastikukaitsealal tegevuse kavandamisel hinnata selle mõju kaitse-eesmärkidele, arvestades Natura 2000 võrgustiku alade kohta kehtivaid erisusi.

Prangli loodusala on kinnitatud Natura 2000 võrgustiku alaks Euroopa Komisjoni 12. novembri 2007. a otsusega 2008/24/EÜ, millega võeti vastavalt nõukogu direktiivile 92/43/EMÜ vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade esimene ajakohastatud loetelu (teatavaks tehtud numbri K(2007) 5402 all, ELT L 012, 15.01.2008, lk 121). Viimati ajakohastati boreaalse biogeograafilise piirkonna loodusalade nimekirja Euroopa Komisjoni 26. novembri 2015. a rakendusotsusega (EL) 2015/2371, millega võeti vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade loetelu üheksas uuendatud versioon (teatavaks tehtud numbri C(2015) 8214 all, ELT L 338, 23.12.2015, lk 436–676).

Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2009/147/EÜ ehk linnudirektiivi artikli 1 kohaselt käsitleb nimetatud direktiiv kõikide looduslikult leiduvate linnuliikide, kaasa arvatud nende

munade, pesade ja elupaikade kaitset EL liikmesriikides. See hõlmab nende liikide kaitset, hoidmist ja kontrolli ning kasutamist. Linnudirektiivi artiklite 2 ja 3 kohaselt võtavad liikmesriigid vajalikud meetmed, sealhulgas kaitsealade loomine, eelnimetatud linnuliikide arvukuse hoidmiseks tasemel, mis vastab eelkõige ökoloogilistele, teaduslikele ja kultuurilistele nõuetele, arvestades samal ajal majanduslikke ja puhkeaja veetmisega seotud vajadusi. Prangli maastikukaitsealal on üheks kaitse-eesmärgiks linnudirektiivi I lisas nimetatud linnuliigi, merikotka (*Haliaeetus albicilla*) kaitse.

Pärast määruse jõustumist tehakse Euroopa Komisjonile ettepanek muuta Prangli loodusala piiri. Prangli loodusala osakaal suureneb Sinika (89001:002:0467) ja Raba (89001:002:0468) riigimaa kinnistul. Samuti tehakse ettepanek muuta loodusala kaitse-eesmärke. Loodusala eesmärgiks seatud elupaiku esmased rannavallid (1210) alal ei leidu. Kaitse-eeskirja ekspertiisi ja kaitsekorralduskava koostamise käigus inventeeriti alad liivarannaks ja hallideks luideteks.

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Määruse mõju on positiivne loodus- ja elukeskkonnale, aidates looduskeskkonna säilitamisega kaasa inimeste põhivajaduste ja elukvaliteedi tagamisele. Määruse kaitse-eesmärkide täiendamine rannaelupaigatüüpidega aitab kaasa väärtuslike elupaikade säilitamisele ja nende soodsa seisundi saavutamisele.

Uue kaitse-eeskirja kehtestamine aitab kaasa rahvusvaheliste kohustuste täitmisele, seega on mõju välissuhetele positiivne. Looduse mitmekesisuse ehk elurikkuse säilitamise ja suurendamise vajaduse sätestavad nii Euroopa 2020 kui ka Ressursitõhusa Euroopa tegevuskava. Sellest tulenevalt on elurikkuse vähenemise peatamiseks ja taastamiseks kinnitatud EL elurikkuse strateegia aastani 2020 (KOM(2011)2441), mis seab liikmesriigile konkreetsed ja mõõdetavad eesmärgid elurikkuse (liikide ja elupaikade seisundi) parandamiseks aastaks 2020. Kinnitatav õigusakt toetab otseselt nende eesmärkide saavutamist.

Prangli maastikukaitseala on juba riikliku kaitse all, mistõttu puudub määruse jõustumisel oluline mõju sotsiaalvaldkonnale, riiklikule julgeolekule, majandusele, regionaalarengule ning riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele.

Planeeringud tuleb kooskõlla viia kehtestatud õigusaktidega. Seega mõjutab määruse kehtestamine ka kehtestatud planeeringuid. Teadaolevalt vastuolusid kehtivate planeeringutega ei ole, mistõttu oluline mõju selles küsimuses puudub. Eelnõu avalikustamise käigus saadeti kohalikele omavalitsustele ja maaomanikele arvamuse avaldamiseks eelnõu materjalid. Selle käigus ei esitatud vastuväiteid, et määruse jõustumine takistaks kehtivate planeeringute teostamist. Looduskatseseaduse § 9 lõigete 3-6 alusel läbiviidava avalikustamise üks eesmärk on saada menetlusosalistelt neile teadaolevaid andmeid, mis on seotud antud eelnõuga.

Vastavalt maamaksuseaduse §-le 4 kaasneb määruse jõustumisega kohaliku omavalitsuse maamaksutulude mõningane suurenemine. Maamaksuseaduse § 4 lõike 3 kohaselt hakkab maamaksusoodustus kehtima kaitse-eeskirja jõustumisele järgneva aasta 1. jaanuaril. Maamaksuseaduse § 4 lõike 2 kohaselt looduskatseseaduse §-s 31 sätestatud piiranguvööndi maalt makstakse maamaksu 50% maamaksumäärast. Maamaksu laekub Viimsi vallale rohkem ligikaudu üks euro aastas, kuna piiranguvööndi ala väheneb 4,8 ha.

Vastavalt looduskaitseaduse §-le 20 võib riik kokkuleppel kinnisasja omanikuga omandada kinnisasja, mille sihtotstarbelist kasutamist ala kaitsekord oluliselt piirab, kinnisasja väärtusele vastava tasu eest. Piiranguvööndisse jääb 32,1 ha eraomandis olevaid kinnistuid, millel asub rohkem kui poole ulatuses kaitse-eesmärgiks olev elupaigatüüp, kus uuendusraie on keelatud. Et kinnisasja sihtotstarbeline kasutamine on oluliselt piiratud, siis peab riik kaaluma nende maade omandamist. Maa-ameti kinnisvara hinnastatistika päringu järgi oli Viimsi vallas perioodil 01.02.2017–01.02.2018 maatulundusmaa hektari keskmiseks hinnaks 58 349 eurot. Tuleb arvestada, et suurem osa kinnisvaratehinguid toimus Viimsi poolsaarel, kus maa hind on oluliselt kõrgem kui Prangli saarel.

Kaitsealale jääb hooldamist vajavat niiduala 45,3 ha. Kehtivad toetusmäärad poollooduslike koosluste hooldamiseks on 250 eurot hektari kohta kadakatega niitudel, niiduala karjatamise puhul 150 eurot hektari kohta. Poollooduslike koosluste hooldamisega seoses ei kaasne riigile määruse kehtestamisega lisakulusid, kuna hooldatava ala maht võrreldes varasemaga ei suurene.

Natura 2000 alal asuva erametsamaa toetust on õigus taotleda piiranguvööndis pindalale 24,5 ha. Toetuse määr on piiranguvööndis asuva metsaala ühe hektari kohta 60 eurot aastas. Erametsamaa toetusega seoses ei kaasne riigile määruse kehtestamisega lisakulusid, kuna piiranguvööndis oleva erametsamaa pindala ei suurene. Riigimetsa on kaitsealal 0,3 ha ja see paikneb sihtkaitsevööndi luitealal, seega riigil saadav tulu ei vähene.

Määruse jõustumine ei too kaasa uute organisatsioonide moodustamist.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

7. Vaidlustamine

Määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada, esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Seega vastavad määruses üldkorralduse tunnustele sätteid, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

8. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu kooskõlastati teiste ministriumidega eelnõude infosüsteemi EIS kaudu. Ministriumid on kooskõlastanud eelnõu vaikimisi. Vabariigi Valitsuse reglemendi § 7 lõike 4 kohaselt, kui kooskõlastaja ei ole sama paragrahvi lõigetes 1–3 sätestatud tähtaja jooksul eelnõu kooskõlastanud või jätnud seda põhjendatult kooskõlastamata, loetakse eelnõu kooskõlastatuks.